

феномена під назвою «міжнародно-правова культура поведінки держав». У цьому сенсі міжнародно-правова функція правової культури стає реальністю і набуває все більш значущого і стійкого характеру в умовах прагнення України до євроінтеграції.

В. О. Осташова

ПРАВОВЕ САМОВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В ПОСТМОДЕРНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Як слушно зазначають сучасні дослідники, «...у світі, що є відкритим, суперечливим, темпоральним, нестабільним, індетерміністичним, чутливим до всіляких суспільних впливів тощо, досліджувати правову реальність у поняттях та категоріях, напрацьованих юриспруденцією XIX століття, адекватно вже, мабуть, неможливо» [1, с. 75]. Достатньо новим поняттям у теорії права є правове самовиховання, актуальність якого зумовлена зміною наукової парадигми, зміщенням логоцентру постмодерної інтелектуальної традиції до таких понять, як людина, творчість, свобода, справедливість, краса, право, множинність, унікальність тощо.

Філософські ідеї щодо самотворення, самовдосконалення людини як родові до самовиховання види діяльності знайшли своє продовження у сучасних філософських течіях та напрямках, зокрема у постмодернізмі.

Однією з основних ідей постмодерну є відсутність абсолютної наукової істини. Науку критикують за те, що вона абсолютизує раціональні методи пізнання, ігноруючи інтуїцію, яву та інші нетрадиційні способи, прагне пізнавати загальне і суттєве, недооцінюючи одичне та випадкове. Постмодернізм відмовляється від категорії буття як фундаменту, єдиним буттям визнає мову. «Ми думаємо словами, мовою, тому мовний дискурс адекватно відображає якість нашого мисленнєвого процесу. Якщо ми не думаємо правильно, то у нашому житті наростає хаос. Тому від кожного з нас... залежить співвідношення між хаосом і порядком у суспільно-політичному житті», – зазначає Г. Гребенник [2, с. 98]. Постмодернізм заперечує системність і раціональність у праві (неможливо створити систему універсальних і непорушних правил, тобто правил, які мають позачасову цінність, і можуть бути застосовані до нескінченно можливого числа конкретних випадків) [3, с. 9]. Про можливість застосування різних підходів до права, умовність та обмеженість будь-якого визначення наголошувала ще у 70-х роках XX ст. О. Лукашева [4].

Професійна юридична мова користується такими абстрактними категоріями, як об'єкт/суб'єкт, закон/суспільство тощо і будує на їх основі правові норми, які претендують на задоволення юридичних вимог всезагальності і об'єктивності. Але, на думку постмодерністів, нові явища у теорії права призвели до розколу цієї репрезентативної моделі. Традиційні канони істини зникають і виникають пояснення, котрі розглядають істину як соціально і контекстуально сконструйоване міркування [5]. У такому сенсі питання правової самоосвіти і підвищення рівня правової культури громадян актуалізується, а праворозуміння загалом ускладнюється.

Зауважимо також, що студентська молодь є потенційно найбільш перспективною і кваліфікованою продуктивною силою, яка щорічно поповнює лави фахівців у всіх галузях і сферах виробництва та управління; це молодіжна група, яка характеризується віковою однорідністю, має спільні інтереси та особливий спосіб життя. Однією з їх основних характеристик є бажання самореалізації та досягнення успіху. Студентство – динамічна спільнота, яка здатна сприймати новітні технології та швидко опановувати їх, тому саме для неї Інтернет став основним джерелом інформації. Роботу з літературою у бібліотеках і навіть спілкування з друзями перенесено в комп'ютерну площину. Глобальна мережа стає домінуючим чинником соціалізації особистості, у тому числі правової.

Поширення ідей філософії постмодерну на юридичну науку пов'язане з ім'ям французького філософа-структураліста, культуролога і літературознавця Жака Дерріда (1930–2004 рр.), а саме з прочитаною ним у 1992 р. лекцією «Сила закону: містичні основи влади». У ній автор зіставляє поняття закону і правосуддя, природного і позитивного права, протиставляючи при цьому «письмо» («писаний закон») і «дух закону» [6, с. 77–78].

У дослідженнях постмодерністів розгляд питань самоідентичності особистості, її самотворення посідає центральне місце. Щодо становлення особистості як такої Мераб Мамардашвілі (1930–1990 рр.) зазначав: «Людина – це “середнє”, що випадає в осад у результаті руху. Когнітивне “Я”, яке з'являється як осад у цьому русі, повинне саме себе створити» [7, с. 143].

Деякі постмодерністи, критикуючи просвітницькі уявлення про людину, виходять з того, що в сучасному світі найбільшу небезпеку становить моральна криза, котра за своїм значенням переважає енергетичну, екологічну, фінансову, майнової нерівності та інші кризи, у підґрунті яких лежать ціннісні уявлення [8, с. 251].

Погоджуємося із думкою О. Слюсаренка, за яким «право має вивчатися в контексті та повинна бути показана його історична і культурна специфіка, бо воно не може існувати поза сучасним культурно-історичним контекстом»

[3, с. 9]. Це означає, що й правове самовиховання студентської молоді повинно здійснюватися із урахуванням особливих умов постмодерну – формуванням інформаційного суспільства та, за словами О. Висоцької, суттільною віртуалізацією світогляду сучасної людини та всіх сфер соціального [9, с. 6].

Серед основних ознак правового самовиховання студентської молоді ми виділяємо такі:

- спрямованість на формування високого рівня правосвідомості і правової культури студентів, що ґрунтуються на цінностях громадянського суспільства;

- побудова на засадах системи норм права;

- наявність чіткої структури;

- має свідомий, самостійний, систематичний характер та відзначається високою активністю студентів;

- тісний зв'язок із правовим вихованням (є його формою);

- здійснюється за участю допоміжного суб'єкта (педагога ВНЗ) у формі керівництва правовим самовихованням [10, с. 24].

З огляду на особливості нашого студіювання, окреслимо особливі ознаки правового самовиховання студентства, зумовлені ситуацією постмодерну:

- віртуалізація життєвого простору суб'єктів правовиховного процесу. В першу чергу це пов'язано із появою нових джерел одержання правової інформації, що дає можливість студентській молоді, не витрачаючи багато часу, одержати нові актуальні для кожного правові знання. Джерелами самостійного набуття правових знань, тобто джерелами правової освіти і правової просвіти, є не тільки нормативно-правові акти та література правового змісту, з якою можуть знайомитися студенти, а й глобальна система Інтернет, яка набула провідного характеру серед джерел одержання інформації. Разом з тим усе навколишнє середовище в усій його багатогранності виступає ресурсом, контекстом та інформаційним простором. Одержання правових знань є фундаментальною складовою системи правового самовиховання, на якій базуються інші елементи правової культури особистості;

- плюралістичний тип самоідентифікації особистості, який передбачає вільний, творчий, відкритий особистісний пошук і вибір [11, с. 156]. Ситуація постмодерну справляє значний вплив на правосвідомість студентства, створює простір для більш глибокого розуміння правових явищ, їх самостійного оцінювання, співвіднесення своєї поведінки з вимогами закону, критичним або позитивним ставленням до вчинків інших громадян – розвитку правового мислення;

- відсутність абсолютної істини. Для процесу правового самовиховання це означає насамперед необхідність постійного пошуку, поновлення знань, самовдосконалення.

Отже, окреслимо основні напрямки правового самовиховання студентської молоді у ситуації постмодерну.

1. Усвідомлення необхідності постійного самовдосконалення. Темпи зміни правових реалій, необхідність у зв'язку із цим модернізувати правові уявлення, пошук істини при її відсутності у довершеному вигляді актуалізують систематичність правового самовиховання.

2. Нова системність правового самовиховання, що пов'язана із взаємопроникненням правових знань із надбаннями інших галузей науки.

3. Поступова заміна «книжкової епохи» новітніми засобами передавання інформації (аудіовізуальними), гіперактивне поширення Інтернету (особливо серед студентської молоді).

4. Професійна орієнтація знань при правовому самовихованні.

5. Усвідомлення себе частиною світового загальнокультурного контексту, у тому числі у правовій сфері, що пов'язано із формуванням громадянського суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Братасюк М. Г. Правова реальність та інтелектуальна традиція постмодернізму: зміна парадигми розвитку / М. Г. Братасюк, В. М. Братасюк / Правова культура – основа державотворення в Україні : зб. наук. праць. – Ірпінь, 2005. – Вип. 1. – С. 75–82.
2. Гребенник Г. П. Варианти на тему кантіанських варіацій Мераба Мамардашвили / Г. П. Гребенник // Перспективи: наук. жур. – Одеса, 2004. – №4 (28). – С. 94–98.
3. Слюсаренко О. Л. Праворозуміння в епоху постмодерну / О. Л. Слюсаренко // Юрид. наука. – 2011. – №2. – С. 7–11.
4. Лукашева Е. А. Общая теория права и многоаспектный анализ правовой явлений / Е. А. Лукашева // Сов. государство и право. – 1975. – №4. – С. 30–34.
5. Касьянов В. В. Социология права : учеб. пособие [Електронний ресурс] / В. В. Касьянов, В. Н. Нечипуренко. – Ростов-на-Дону : Феникс, 2001. – 480 с. – Режим доступу : http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Pravo/kas/index.php
6. Mark Tebbit. Philosophy of Law / Mark Tebbit. – L. and N. Y. : Routledge, Taylor and Francis Group, 2005. – 249 p.
7. Мамардашвили М. К. Картезианские размышления (январь 1981 г.) / М. К. Мамардашвили ; под ред. Ю. П. Сенокосова. – М. : Прогресс; Культура, 1993. – 350 с.
8. Бандура О. О. Філософія права доби постмодерну: людина та її права / О. О. Бандура // Проблеми філософії права. – 2005. – Т. III, № 1–2. – С. 250–255.
9. Висоцька О. Є. Віртуалізація соціального у постмодерному суспільстві: від раціональної до постраціональної комунікації / О. Є. Висоцька // Вісн. Черкас. ун-ту. Сер. Філософія. – 2009. – Вип. 154. – С. 5–14.
10. Осташова В. О. Правове самовиховання студентської молоді в умовах формування громадянського суспільства в Україні : монографія / В. О. Осташова. – Полтава : РВВ ПДАА, 2012. – 168 с.
11. Горбатенко В. Людина і суспільство в ситуації постмодерну: філософсько-політичні детермінанти / В. Горбатенко // Соціогуманітарні проблеми людини. – 2010. – № 5. – С. 151–166.